

Вовчак Ольга Дмитрівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи ДВНЗ «Університет банківської справи» (м. Київ), vovchak.olga@meta.ua

Миськів Галина Василівна

д.е.н., доцент, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи Львівського інституту економіки і туризму (м. Львів), galinamyskiv@gmail.com

Пасінович Ірина Ігорівна

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання ЛНУ імені Івана Франка (м. Львів), irunchyk@hotmail.com

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ

Анотація

У статті науково обґрунтовані напрями удосконалення механізму фінансового забезпечення розвитку економіки України з урахуванням досвіду Польщі. Авторами сформульовано поняття «фінансове забезпечення розвитку економіки». У статті проаналізовано фінансове забезпечення економіки України і Польщі у розрізі внутрішніх та частково зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів. Авторами підтверджено, що одним із визначальних чинників відставання темпів розвитку економіки України від економіки Польщі є обмежений доступ до фінансування господарюючих суб'єктів та різна ефективність використання джерел фінансування економіки. Зроблено висновки щодо дієвості та ефективності використання механізму фінансового забезпечення економіки України та напрацьовано пропозиції щодо її підвищення.

Ключові слова: фінансове забезпечення розвитку економіки, фінансові ресурси, кредитування, фінансова допомога, дотації, субсидії, прямі іноземні інвестиції.

Вовчак Ольга Дмитриевна

д.э.н., профессор, заведующий кафедрой банковского дела ГВУЗ «Университет банковского дела» (г. Киев), vovchak.olga@meta.ua

Мысик Галина Васильевна

д.э.н., доцент, заведующий кафедрой гостиннично-ресторанного дела Львовского института экономики и туризма (г. Львов), galinamyskiv@gmail.com

Пасинович Ирина Игоревна

к. э. н., доцент, доцент кафедры финансов субъектов хозяйствования ЛНУ имени Ивана Франко (г. Львов), irunchyk@hotmail.com

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ: ОПЫТ ПОЛЬШИ И УКРАИНЫ

Аннотация

В статье научно обоснованные направления совершенствования механизма финансового обеспечения развития экономики Украины с учетом опыта Польши. Авторами сформулировано понятие «финансовое обеспечение развития экономики». В статье проанализировано финансовое обеспечение экономики Украины и Польши по внутренним и частично внешним источникам финансовых ресурсов. Авторы подтвердили, что одним из

определяющих факторов отставания темпов развития экономики Украины от экономики Польши является ограниченный доступ хозяйствующих субъектов к финансированию и разная эффективность использования источников финансирования экономики. Сделаны выводы о действенности и эффективности использования механизма финансового обеспечения экономики Украины и наработаны предложения по ее повышению.

Ключевые слова: финансовое обеспечение развития экономики, финансовые ресурсы, кредитирование, финансовая помощь, дотации, субсидии, прямые иностранные инвестиции.

Vovchak Olga

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Banking, "University of Banking" (Kyiv), vovchak.olga@meta.ua

Myskiv Galina

Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Hotel-Restaurant Chair in Lviv Institute of Economics and Tourism (Lviv), galinamyskiv@gmail.com

Pasinovich Irina

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance of Business entities of Lviv Ivan Franko National University (Lviv), irunchyk@hotmail.com

FINANCIAL SUPPORT OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT: EXPERIENCE OF POLAND AND UKRAINE

Abstract

The article scientifically substantiates directions of improvement of the mechanism of financial provision of the development of the Ukrainian economy taking into account the experience of Poland. The authors formulate the concept of "financial support for the development of the economy". The estimation of the dynamics of the main macroeconomic indicators of Ukraine and Poland is given. The growing lag of Ukraine in the indicators of economic development, which tends to increase.

The authors confirm the hypothesis that one of the determining factors behind the economic growth of the Ukrainian economy from the Polish point of view is unequal access to financing of economic entities, different efficiency of the use of forms of financing of the economy.

In the article a comparative analysis of financial support of the economy of Ukraine and Poland is made on the main forms of financing - self-financing, budget financing, bank lending and partly external financing. As a result of this study, the authors found similar trends in two countries (similar percentages of budget expenditures on economic development, low profitability of economic entities, limiting their investment opportunities) and different characteristics. The latter include different access to banks' credit resources, the different effectiveness of the use of forms of state financial support for certain sectors or activities. EU membership has opened the Polish economy to access funding from European funds. The size of Poland's financial assistance to the EU is much higher than the aid received by Ukraine from international financial institutions such as the World Bank or the EBRD.

The authors draw conclusions about the effectiveness and efficiency of using the mechanism of financial support of the Ukrainian economy and proposals for its improvement.

Key words: financial support of economy, financial resources, lending, international financial organizations, financial assistance, subsidies, subsidies, subventions, direct foreign investments, free economic zones.

Постановка завдання. Необхідною передумовою динамічного розвитку національної економіки є її оптимальне фінансове забезпечення, яке повинно

базуватися на виваженому пошуку та поєднанні джерел фінансових ресурсів в умовах політичної нестабільності та посткризового періоду, з одного боку, та необхідності забезпечення інноваційної спрямованості розвитку і європейської інтеграції, – з іншого боку. Достатнє фінансове забезпечення національної економіки є запорукою її життєздатності й можливості модернізації та розвитку.

З цього погляду науковий інтерес викликає досвід Польщі щодо трансформаційних перетворень, яка ще на початку 90-х років стала на шлях відбудови своєї державності і соціально-економічної системи на ринкових засадах, зуміла мобілізувати населення, пережила складні роки ліберальних реформ і упродовж 13 років членства у ЄС демонструє стійке економічне зростання: обсяг ВВП постійно вищий, ніж середньоєвропейський. Стабільність зростання – головна відмінність польської економіки від української.

Неможливо і недоцільно механічно екстраполювати фінансову політику Польщі, шляхи її реалізації та джерела забезпечення на економіку України, однак варто використати позитивну практику подолання економічних негараздів для досягнення стабільних показників розвитку національної економічної системи, зокрема у сфері фінансового забезпечення розвитку економіки та диверсифікації джерел фінансових ресурсів для цього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансового забезпечення розвитку економіки досліджені у працях багатьох вітчизняних учених, зокрема: І. Гуцала, О. Дзюблюка, Т. Єфименка, М. Забаштанського, А. Крисоватого, М. Крупки, О. Москаля, В. Опаріна, О. Терещенка, Л. Шаблистого та ін. Досвід Польщі в науковій літературі висвітлений здебільшого через призму ліберальних економічних реформ Л. Бальцеровича, т. з. «шокової терапії», а сучасні аспекти функціонування польської економіки значною мірою висвітлені у державній статистиці та періодичній науковій літературі.

Водночас, порівняння практики фінансового забезпечення розвитку економіки двох держав у розрізі внутрішніх та зовнішніх джерел залишилося поза увагою авторів, що зумовлює потребу поглибленого дослідження можливостей використання досвіду Польщі в цій сфері у фінансовій практиці України.

Мета статті є дослідити внутрішні та зовнішні джерела фінансового забезпечення розвитку економіки Польщі та України й науково обґрунтувати можливості використання зарубіжного досвіду для вдосконалення механізму фінансового забезпечення розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність фінансового забезпечення у науковій літературі трактується по-різному, залежно від того, на якому рівні вчені його розглядають: на мікро- чи на макроекономічному рівнях.

Науковий аналіз літературних джерел дає змогу зробити висновок, що фінансове забезпечення – це основний метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, який регулюється на основі відповідної системи функціонування, яке може здійснюватись у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування [1, с. 59]. В. М. Опарін також

дотримується думки, що фінансове забезпечення «реалізується на основі відповідної системи фінансування та може здійснюватись через самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування» [2, с. 56].

На думку О. М. Колодізева, «фінансове забезпечення – це система фінансових відносин, що діють через сукупність законодавчо закріплених форм і методів створення, мобілізації і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення розвитку як підприємства, так і країни» [3, с.88–89]. І. В. Осьмірко під фінансовим забезпеченням розуміє «сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційний розвиток національної економіки» [4, с. 48].

Фінансове забезпечення охоплює комплекс заходів щодо можливості суб'єктів соціально-економічної системи мобілізувати необхідний обсяг фінансових ресурсів, використовуючи певні форми, методи і способи фінансування. Сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективності використання фінансових ресурсів визначається як механізм фінансового забезпечення [5, с. 7].

Фінансове забезпечення розвитку економіки відбувається з позиції реалізації безперервного характеру відтворювальних процесів за рахунок власних і залучених фінансових ресурсів з виокремленням механізму фінансового забезпечення, формування структури капталу, планування і бюджетування та балансування грошових потоків [6, с. 92].

Проведене авторами дослідження літературних джерел та тенденцій розвитку національної економіки дало змогу визначити поняття «фінансове забезпечення розвитку економіки» як сукупності заходів, спрямованих на мобілізацію необхідного обсягу фінансових ресурсів з внутрішніх та зовнішніх джерел для реалізації державних програм та проектів, формування сприятливого середовища розвитку економічної системи держави та підтримки її стабільного функціонування тощо; це фінансування соціально-економічної сфери держави через ефективне використання цільових грошових фондів.

Опираючись на визначений економічний зміст поняття «фінансове забезпечення розвитку економіки» дослідимо досвід фінансового забезпечення розвитку економіки Польщі, у розрізі внутрішніх та зовнішніх джерел, й порівняємо його із аналогічною практикою в Україні.

Насамперед, з метою визначення сучасного рівня розвитку Польщі та України, проаналізуємо динаміку основних макроекономічних показників: ВВП та ВВП на одну особу, які розраховані за міжнародними стандартами у паритеті купівельної спроможності (ПКС) (табл. 1).

Згідно з даними табл.1, упродовж 2000–2013 рр. ВВП Польщі перевищував ВВП України у понад 2 рази, а 2014 р. – навіть у 2,6 раз, попри те, що площа території України та кількість її населення є значно більшими та переважають Польщу у 1,93 раз та у 1,12 раз відповідно. Очевидно вагоме значення має те, що Польща є індустріально-аграрною країною, а Україна – промислово-аграрна країна з переважанням продукування сировини.

Таблиця 1

**Динаміка основних макроекономічних показників України та Польщі
упродовж 2000-2014 рр.**

Роки	Валовий внутрішній продукт		Валовий внутрішній продукт на одну особу		Темп приросту (зниження) промислового виробництва	
	за ПКС, млрд. дол. США		за ПКС, тис. дол. США		у постійних цінах; % до попереднього року	
	Україна	Польща	Україна	Польща	Україна	Польща
2000	193,5	442,3	4,0	11,6	13,2	6,8
2005	315,6	575,1	6,8	15,1	3,1	4,3
2006	349,9	629,5	7,5	16,5	6,2	12,1
2007	388,7	692,8	8,4	18,2	7,1	9,5
2008	405,2	734,1	8,8	19,3	-5,0	2,6
2009	346,5	759,1	7,6	19,9	-20,6	-3,9
2010	351,7	796,8	7,7	21,0	12,2**	11,1
2011	378,5	852,0	8,3	22,4	8,0**	6,8
2012	386,4	883,0	8,5	23,2	-0,7**	1,3
2013	392,6	912,9	9,7	24,0	-4,3**	2,3
2014	371,8	959,8	8,7	25,2	-10,1**	3,4

* Джерело: [7, с. 678, 682, 684]

** без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополь, а також без частини зони проведення АТО

Упродовж 2000–2013 рр. ВВП на одну особу Польщі також перевищував аналогічний показник України у понад два рази, а 2014 р. – майже втричі.

Щодо темпу приросту (зниження) промислового виробництва у двох країнах, то Україна демонструвала повільніший темп порівняно з Польщею. А кризового 2009 р. темп зниження ВВП України становив -20,6 %, тоді як у Польщі – лише -3,9%. В Україні скорочення ВВП відбувалося також і у 2012-2014 рр., тоді як польська промисловість повільно зростала навіть у посткризовий період. Так, 2015 р. зростання ВВП Польщі становило 3,6%.

Таким чином, проаналізувавши ВВП та ВВП на одну особу у обох державах, доходимо висновку, що упродовж досліджуваного періоду обсяг ВВП Польщі майже у 2,5 раз перевищував обсяг ВВП України упродовж досліджуваного періоду, а тому проблема фінансового забезпечення розвитку економіки є надзвичайно актуальною.

Для держав, які постійно відчують нестачу фінансових ресурсів, проблема оптимізації фінансового забезпечення є набагато глибшою, ніж для держав, які відносно забезпечені фінансовими ресурсами, оскільки необхідно не тільки постійно здійснювати пошук альтернативних джерел фінансування, але і ухвалювати рішення щодо пріоритету фінансування того чи іншого напрямку чи сфери економіки.

З цього огляду, важливого значення набуває оптимальне поєднання внутрішніх та зовнішніх джерел залучення фінансових ресурсів для

фінансового забезпечення розвитку економіки, адже власної ресурсної бази дуже часто не вистачає.

До внутрішніх джерел фінансового забезпечення розвитку економіки можна віднести:

- фінансування з державного бюджету як централізоване виділення коштів на реалізацію проектів, що мають національне значення;
- капітальні інвестиції як кошти, які спрямовуються на розвиток, капітальний ремонт або модернізацію;
- прибуток підприємств, який можна використовувати тільки для невеликих проектів;
- банківський кредит - найбільш популярний спосіб фінансування проектів розвитку тощо.

До зовнішніх джерел відносяться прямі іноземні інвестиції, субсидії та дотації від іноземних держав, а також фінансова допомога від них. Даний спосіб отримання грошових коштів фінансування розвитку економіки вкрай важливий, особливо для тих держав, які розвиваються і не можуть забезпечити економічний розвиток достатнім обсягом фінансових ресурсів.

Дослідимо досвід залучення фінансових ресурсів із внутрішніх та зовнішніх джерел для фінансового забезпечення розвитку економіки у Польщі та в Україні і порівняємо його.

2017 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України отримало 2 648,7 млн грн на видатки (або 0,35% усіх видатків державного бюджету України 2017 р. – 767 683,6 млн грн), у тому числі, видатки розвитку становили 694,6 млн грн (або 0,09 % усіх видатків України) [8]. Водночас, загальні видатки державного бюджету Польщі 2017 р. становили 453,2 млрд злотих. Зокрема, на розвиток економіки держава запланувала витратити 0,52 млрд злотих (або 0,11% від загальної суми видатків бюджету Польщі), з яких дотації і субвенції становили 0,15 млрд злотих (або 28,8%). У тому числі, на розвиток виробництва Польща запланувала витрати в обсязі 0,27 млрд злотих, з яких дотації та субвенції становитимуть 0,099 млрд злотих [9].

Капітальні інвестиції, як одне із внутрішніх джерел фінансування розвитку економіки, спрямовуються на придбання нових або виготовлення власними силами матеріальних і нематеріальних активів, або це витрати на капітальний ремонт і модернізацію. Упродовж останніх років капітальні інвестиції в економіку України постійно зростають, що може вказувати на стабілізацію економічного середовища та покращення інвестиційного клімату для внутрішніх інвесторів, що загалом забезпечує економічне зростання.

Динаміку капітальних інвестицій в Україні без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, згідно з даними Державної служби статистики України, зображено на рис. 1.

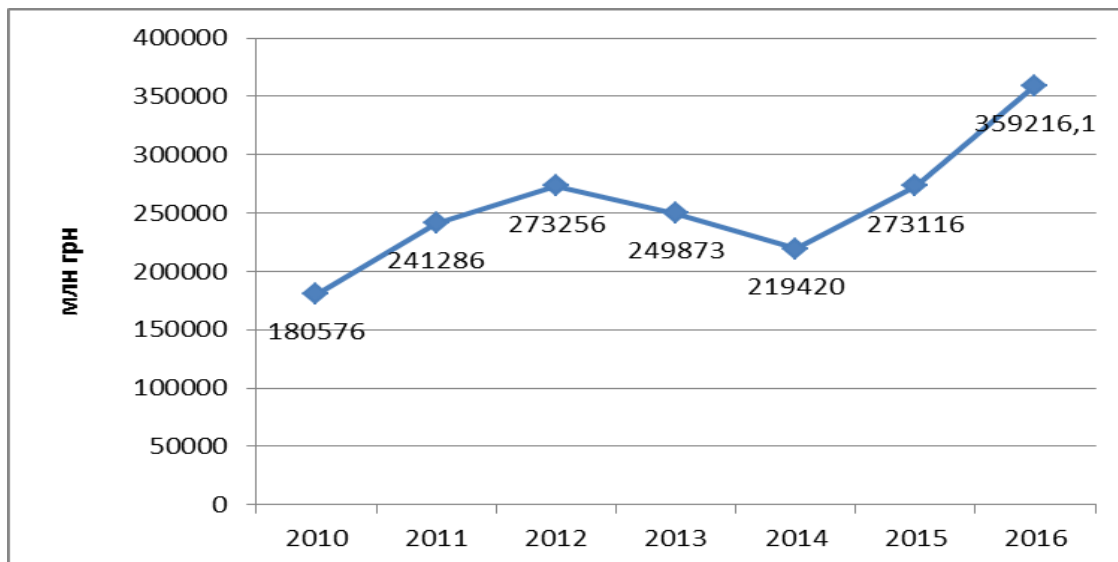

Рис. 1. Капітальні інвестиції в Україні без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя у 2010-2016 рр., *млн грн.*

Джерело: [10]

Варто зазначити, що окрім зростання у вартісному визначенні, поступово зростає співвідношення капітальних інвестицій до ВВП України: 2015 р. воно становило 13,8%, а 2016 р. – 15%. Це вказує на активізацію економічного розвитку через задіяння внутрішніх резервів – фінансових ресурсів вітчизняних інвесторів.

Загалом, ситуація із залученням інвестицій вітчизняних підприємств у Польщі упродовж останніх років постійно погіршувалася і на кінець 2016 р. була майже критичною. Згідно з доповіддю експертів Національного банку Польщі, «інвестиційний клімат у державі погіршується, зокрема, збільшується невизначеність, з якою підприємці оцінюють перспективи своїх компаній та їх середовища». Окрім того, існує також проблема перевантаженості витрачанням грошей ЄС [11].

2016 р. обсяг інвестицій польського бізнесу порівняно із 2015 р. скоротився на 7,2 %. Водночас у 2017 р. прогнозується його зростання на 2,6% до попереднього періоду [12].

Важливим внутрішнім джерелом фінансового забезпечення й, одночасно, показником сприятливого інвестиційного клімату, є прибуток суб'єктів господарювання. Сьогодні ж доводиться констатувати, що у вітчизняних підприємств спостерігається негативна динаміка рівня прибутковості – 2015 р. рентабельність діяльності підприємств усіх видів діяльності, окрім сільського господарства, була від'ємною. Частка збиткових підприємств упродовж 2010-2015 рр. зменшилась, але залишається високою. Частка власного капіталу в ресурсах більшості видів діяльності скоротилась, а наявність нерозподіленого прибутку в капіталі має місце лише у підприємств сільського господарства, у фінансовій і страховій діяльності [13, с. 91, 93, 61-62, 69-70]. Тобто доходимо висновку, що в сучасних умовах прибуток вітчизняних підприємств є нестабільним джерелом фінансового забезпечення розвитку економіки, що зумовлено кризовим станом цих підприємств.

Банківське кредитування виступає ще одним джерелом фінансового забезпечення розвитку економіки та дає змогу залучити фінансові ресурси, яких не вистачає підприємствам та державі.

У Польщі внутрішнє кредитування реалізується банківською системою, яка є достатньо фінансово стійкою, а система національного електронного банкінгу – однією з найбільш розвинених та найбільш безпечних у Європі.

2017 р. у Польщі функціонувало 68 банків, у тому числі, один державний – Банк державного господарства (Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK)), одним з основних напрямів діяльності якого є реалізація державних соціально-економічних програм за рахунок бюджетних коштів та кредитів від Світового банку та Євросоюзу. Комерційні банки Польщі (близько 90% від загальної кількості діючих банків) здебільшого кредитують бізнес після мінімального терміну роботи на польському ринку, переважно одного року. Відсоткові ставка та комісійні платежі є нижчими, порівняно з Україною, а процедура отримання кредиту – простішою. На початку 2017 р. середня відсоткова ставка за готівковими кредитами у Польщі становила 13,0%, за іпотечними – 5,2%. [14].

До прикладу, програма кредитування розвитку бізнесу в сумі до 400 000 злотих (100 000 євро) може бути розрахована на термін до 5 років за відсотковою ставкою 3,5%–6,5% річних, додаткові комісійні витрати складуть близько 1,5%. У якості застави може виступати ліквідне рухоме і нерухоме майно (зокрема те, що придбавається за кредитні кошти), а також гарантії спеціального гарантійного фонду. Кредити у сумі до 50 000 злотих зазвичай застави не потребують [15].

Кредитування оборотного капіталу компанії в Польщі можуть отримати під 4–8% річних. Відсоткові ставки під інвестиційний банківський кредит для працюючої понад один рік компанії коливаються в межах 4,5–8% річних або 5–10% річних – для новоствореного підприємства. Таке кредитування вимагає наявності бізнес-плану та мінімальної участі підприємця в інвестиціях не менше 10%.

Для отримання фінансування новостворені компанії можуть звернутись до Агентства регіонального розвитку в кожному воєводстві, які кредитують компанії мікро-, малого та середнього бізнесу. Агентство фінансує польські компанії за програмами фонду ЄС і за власними програмами. Програми кредитування передбачають переважно розвиток бізнесу та впровадження інноваційних технологій.

На початок 2017 р. у банківській системі України діяло 96 банків, які у 2016 р. надали кредитів на суму 1 005 923 млн грн, зокрема 847 092 млн грн суб'єктам господарювання [16]. Однак зазначимо, що банківські кредити в Україні для більшості підприємств є недоступними через високу вартість – 18–20%. Високі кредитні ставки зумовлені насамперед високими ризиками як кредитними, так і депозитними. Банки України залучають депозити під 10–17%, відповідно кредитні ресурси не можуть бути дешевшими. На банківському кредитному ринку України спостерігається зростання готівкового кредитування фізичних осіб при системному скороченні портфелів юридичних осіб,

недостатній активності сегментів малого й середнього бізнесу та практично повній відсутності іпотеки. НБУ у 2017 р. встановив облікову ставку на рівні 12,5%, що стало найнижчим показником від 2015 р., проте вартість ресурсів для економіки залишається високою.

Таким чином, і в Україні, і у Польщі досить активно використовують внутрішні джерела фінансового забезпечення розвитку національної економіки. В Україні видатки розвитку у державному бюджеті на 2017 р. були заплановані в обсязі 0,09%, а у Польщі – 0,11% від загальної суми видатків. Поряд з цим, в Україні активізувалися внутрішні інвестори, що значно стимулює економічний розвиток держави, а у Польщі краще налагоджено систему банківського кредитування, що дає можливість забезпечити фінансовими ресурсами більшу кількість державних програм та проектів та підтримати розвиток підприємств.

Зовнішні джерела фінансового забезпечення також мають вагомий вплив на розвиток національних економік, особливо у посткризовому періоді. Перш за все, до таких джерел фінансових ресурсів необхідно віднести зовнішні кредити від міжнародних фінансових організацій, провідними з яких є Світовий банк та ЄБРР.

Світовий банк використовує дві інституції – Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) та Міжнародну асоціацію розвитку (МАР), які зосереджуються переважно на середньо- та довгострокових (за терміном реалізації) проектах структурних і галузевих перетворень в економіках країн та на інвестуванні інституційних змін [17]. Проекти Світового банку реалізуються у соціальному, фінансовому, транспортному та державному секторах, електроенергетиці, муніципальній інфраструктурі та агропромисловому комплексі.

Упродовж 1994–2017 рр. Світовий банк затвердив для України кредитування 81 проекту на загальну суму 8 829,87 млрд дол. США [18].

Загалом кредити Світового банку є доволі привабливим джерелом зовнішнього кредитування реструктуризації економіки України. Фінансові умови, на яких Світовий банк надає позики Україні, є вигіднішими, аніж більшість інших зовнішніх джерел запозичення, доступних Україні.

Ще одним провідним кредитором економіки України, кредити якого мають комплексний характер, є Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР).

Основну увагу ЄБРР зосереджує на підвищенні енергоефективності в Україні через впровадження проектів у сфері енергозбереження, ядерної безпеки та нових технологій вироблення електроенергії. Неабиякі зусилля банк докладає до розвитку потенціалу сільського господарства. Крім того, ЄБРР активно працює у напрямі модернізації міської інфраструктури, враховуючи транспорт та комунальні послуги.

У 2017 р. кредитний портфель ЄБРР в Україні налічував 380 проектів із загальним обсягом фінансування понад 11,822 млн євро [19].

Отож, Польща, як і Україна, активно використовують зовнішнє кредитування як одне із джерел фінансового забезпечення економіки. При цьому, у Польщі вагомий вплив на розвиток економіки справляють кредити ЄС,

а в Україні – кредити від провідних МФО, зокрема від Світового банку та ЄБРР.

Ще одним зовнішнім джерелом фінансового забезпечення розвитку економіки є надходження безповоротної та безкоштовної фінансової допомоги у формі дотацій, субсидій чи субвенцій, або іноземного інвестування.

Фінансова допомога від Європейського Союзу стала важливим джерелом фінансових ресурсів для розвитку економіки Польщі, розмір якої від 2004 р. становить понад 100 млрд євро за різними програмами, спрямованими на підвищення добробуту населення та конкурентоспроможності економіки [15].

Прямі дотації з бюджету ЄС надходять до Польщі в рамках реалізації двох пріоритетів ЄС: політики вирівнювання та підтримки сільського господарства. Управління коштами здійснює спеціальна урядова структура – Польська агенція з розвитку підприємництва. Пріоритетними напрямками діяльності, на які надаються дотації з державних та європейських фондів фінансування, є: інфраструктура, докільля, транспорт і логістика, енергетика, людський капітал і трудові ресурси, інноваційні технології, ІТ та телекомунікації, туризм, розвиток східних регіонів, розвиток територіального самоуправління, охорона здоров'я тощо [20].

За даними Міністерства розвитку Польщі, Європейські фонди активно підтримують польську економіку: упродовж 2007-2015 рр. держава отримала майже 291 млрд злотих (67 млрд євро) зі структурних фондів Європейського Союзу та з фонду згуртування, що забезпечило економічне зростання східних регіонів країни. Сьогодні фінансування з Європейських фондів становить понад 60% інвестиційного бюджету Польщі [21].

Найбільше переваг від членства в ЄС отримали польські аграрії та переробна промисловість, які свого часу найбільше виступали проти вступу до ЄС. При вступі до ЄС польський уряд домогся виділення субсидій для стимулювання розвитку сільського господарства: в агросектор упродовж першого року членства в ЄС було спрямовано 1,5 млрд євро субсидій, а 2013 р. – 5,2 млрд євро субсидій. У результаті, за перші 10 років членства Польщі в ЄС прибутки польських аграріїв зросли втричі (з 4,1 млрд євро 2003 р. до 20 млрд євро в 2013 р.). Завдяки членству в ЄС сільське господарство та переробна промисловість країни стали сучасними і конкурентними на європейському ринку. Польща не лише не втратила, але й лідирує в ЄС за багатьма напрямками: посідає перше місце з вирощування яблук, виробництва пшениці, молока та м'яса; друге – з виробництва жита і картоплі, третє – з виробництва буряків та ріпаку [22].

Підтримка польського сільського господарства запланована і надалі: у бюджеті ЄС 2014-2020 рр. на це закладено 32,1 млрд євро (близько 4,5 млрд євро щорічно). У результаті такої підтримки ЄС продукти харчування стали однією з основних статей польського експорту.

Окрім того, у бюджеті ЄС на 2014-2020 рр. для Польщі передбачено 105,8 млрд євро, зокрема, 72,9 млрд євро у рамках політики вирівнювання для фінансування напрямів за операційними програмами. При цьому більша

частина коштів – це капітальні видатки, які не можливо спрямувати на інші цілі [23].

Програми фінансової допомоги ЄС передбачають широкий спектр грантів, позик, довгострокового кредитування та співфінансування для техніко-економічних досліджень і проектів у сфері інфраструктури. Кошти виділяються європейськими інститутами відповідним національним і регіональним структурам Польщі. У свою чергу, польський уряд надає пряме субсидування довгострокових проектів, які передбачають створення нових робочих місць або капітальне будівництво, а також фінансово підтримує підприємств, які інвестують у екологічно чисті технології.

Вагоме значення для розвитку економіки має також залучення іноземних інвестицій. Ще на початку 90-х рр. в Польщі було прийнято закон про іноземні інвестиції, який скасував обмеження на частку іноземних громадян в акціонерному капіталі підприємств, а також надавав податкові пільги для іноземних інвесторів (в районах з високим рівнем безробіття пільги були суттєвішими).

Безпосередньою вигодою від приєднання Польщі до ЄС можна вважати зростання реальних прямих іноземних інвестицій, з яких 90% припадають на європейські й американські компанії, що зумовлено інтеграцією держави до єдиного економічного західного простору. Упродовж 2003-2012 рр. Польща залучила 101,9 млрд євро зовнішніх інвестицій, тоді як Україна із значно більшим потенціалом – 36,8 млрд євро, більшість яких – з офшорних зон [23].

За даними Європейської комісії, у 2016 р. Польща була лідером у ЄС із планування та реалізації великих інвестиційних проектів, ключових для розвитку державної інфраструктури: швидкісні автомагістралі, залізничні проекти, порти тощо [24].

Привабливими для іноземних інвесторів у Польщі стали також вільні економічні зони (ВЕЗ), засновані у 1995-2001 рр., 14 з яких працює досі. За підсумками 2015 р. у ВЕЗ було залучено 34 млрд дол. зовнішніх інвестицій (по середньому курсу 1995-2015 рр.). Упродовж останніх 20 років у ВЕЗ було видано 2 700 інвестиційних дозволів, а на роботу працевлаштувалось 300 тис осіб [20].

На жаль, доводиться констатувати, що Україна, яка має досвід функціонування ВЕЗ (СЕЗ), не змогла скористатись цим для вирішення соціально-економічних проблем та розвитку цих регіонів. У 1992-2005 рр. в Україні були створені 12 СЕЗ, у які було залучено всього близько 1,2 млрд грн прямих іноземних інвестицій. У 2008-2009 рр. «спеціальні економічні зони» як економічне явище повністю дискредитували себе в Україні, оскільки асоціювалися з податковими зловживаннями, результатом яких стали значні втрати бюджетних надходжень, поряд з корупцією та фіктивною підприємницькою діяльністю [25, с. 75].

Варто зазначити, що фінансування від Євросоюзу і надалі буде позитивно впливати на економічний розвиток Польщі: у 2017 р. інвестиції, які співфінансуються ЄС, можуть збільшити зростання ВВП майже на 1 процентний пункт [24].

Водночас, Україна також не залишається без фінансової допомоги від Євросоюзу, яка дає змогу реалізувати багато соціально-економічних проектів.

Враховуючи нагальні потреби у додатковій фінансовій підтримці, ЄС схвалив додатковий пакет двосторонньої технічної допомоги для України в обсязі 110 млн. євро.

З метою підтримки макроекономічної стабільності України, Європейський Союз надавав нашій державі макрофінансову допомогу (МФД). Кошти в рамках МФД виділяються для прямої бюджетної підтримки (покриття поточного дефіциту консолідованого бюджету), поповнення золотовалютних резервів Національного банку України. Загальна сума коштів, яку отримала Україна за програмою МФД – 3,41 млрд євро.

У 2017 р. в Україні реалізувалося майже 200 проектів технічної допомоги ЄС на загальну суму близько 262,7 млн євро, через національні та регіональні програми допомоги ЄС, програми прикордонного співробітництва, механізм Twinning, освітню програму Tempus, програму Всеохоплюючої інституційної розбудови та Інструмент співробітництва з ядерної безпеки. Також було започатковано 5 програм секторальної бюджетної підтримки ЄС на загальну суму 244 млн. євро (включаючи 12 млн. євро - компоненти технічної допомоги), укладено три угоди про фінансування на загальну суму 86,8 млн євро [26].

Отож, як свідчить проведене дослідження, і Польща і Україна активно залучають зовнішні джерела фінансового забезпечення, які мають визначальний вплив на розвиток національних економік. Так, у Польщі дотації і субвенції ЄС 2017 р. становили 0,15 млрд злотих (або 28,8%) від загального обсягу витрат державного бюджету. Зокрема, на розвиток виробництва у Польщі заплановано витрати у обсязі 0,27 млрд злотих, з яких дотації та субвенції становитимуть 0,099 млрд злотих [9]. Тобто фінансова підтримка економіки Польщі у формі субсидій, прямих дотацій з бюджету ЄС, а також зростання надходження прямих іноземних інвестицій, належить до прямих економічних вигод від інтеграції Польщі з ЄС, що дозволило значно покращити більшість показників соціально-економічного розвитку держави.

Водночас, в Україні вагомий вплив на розвиток економіки справляють кредити від Світового банку та ЄБРР, а також фінансова допомога від Євросоюзу на реалізацію соціально-економічних проектів. Однак потік фінансових ресурсів, який залучений в економіку України через це джерело фінансового забезпечення, є недостатнім для реалізації усіх необхідних проектів.

Висновки. Таким чином, фінансове забезпечення розвитку економіки держави є складним процесом мобілізації та використання фінансових ресурсів, залучених із різних джерел. Ефективність фінансового забезпечення розвитку економіки залежить від можливості та вміння раціонально поєднати різні джерела залучення фінансових ресурсів, що вимагає попереднього створення сприятливих умов для цього.

Порівняльний аналіз Польщі та України дає підстави стверджувати, що одні і ті ж практики у двох країнах дають різний результат. Це стосується функціонування вільних економічних зон, стимулювання економічного

зростання через активізацію банківського кредитування реального сектору, підтримки експорту тощо.

Польща є прикладом держави, яка пройшла шлях від дефіциту фінансових ресурсів до повноцінного забезпечення ними усіх галузей та сфер економіки. Звісно ж, визначальну роль відіграла інтеграція Польщі до ЄС, що дало змогу приєднатися до європейського економічного простору та скористатися можливостями і вигодами (прямими і опосередкованими), які їй забезпечив проєвропейський вектор інтеграції.

Література:

1. Фінанси : [навч. посіб.] / О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова, В. І. Оспіщев [та ін.] / за ред. І. В. Оспіщева. – К. : Знання, 2006. – 415 с.
2. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): [навч. посіб.] / В. М. Опарін. – 2-ге вид. доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
3. Колодізев О. М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: монографія / О. М. Колодізев. – Х. : ВД ІНЖЕК, 2009. – 278 с., с. 88–89.
4. Осьмірко І. В. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку: поняття, структура та принципи функціонування / І. В. Осьмірко // Бізнес Інформ. – № 7. – 2012. – С. 47–49., с. 48.
5. Москаль О.І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області): автореф. дис. ...канд. екон. наук / О.І. Москаль. – К., 2001.
6. Сокирська І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства / І. Г. Сокирська // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 89–93.
7. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с.
8. Про Державний бюджет на 2017 рік. [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
9. Ustawa budżetowa na rok 2017 z dnia 16 grudnia 2016 roku - podpisana przez Prezydenta RP 13 stycznia 2017 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 108). Retrieved February 4, 2017 from: <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzet-panstwa/ustawy-budzetowe/2017/ustawa>
10. Капітальні інвестиції. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/ruk/publicat/kat_u/publ6_u.htm
11. Inwestycje ruszają z kopyta. GUS podał najlepsze dane w historii. Retrieved March 22, 2017 from: <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/inwestycje-przemysl-gospodarka-gus,23,0,2285079.html>
12. Dane gospodarcze i finansowe dla Polski. Retrieved June 12, 2017 from: <http://stat.gov.pl/banki-i-bazy-danych/sdds/dane-gospodarcze-i-finansowe-dla-polski/>

13. Діяльність суб'єктів господарювання: Статистичний збірник. Державна служба статистики України. – Київ, 2015 р. – С. 91, 93, 61-62, 69-70.
14. Polska bankowość w liczbach - I kw. 2017 r. Retrieved April 14, 2017 from: <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Polska-bankowosc-w-liczbach-I-kw-2017-r-7525835.html>
15. Офіційний сайт Асоціації українського бізнесу в Польщі [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukrbizpol.org/investuvannya-v-polshhu/finansuvannya>
16. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] : дані Національного банку України. — Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807
17. Інформаційна довідка щодо співробітництва України з Міжнародним банком реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]: офіційний сайт Міністерства фінансів України. — Режим доступу : http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=388308&cat_id=353161
18. Проекти та операції [Електронний ресурс]: офіційний сайт The World bank. — Режим доступу : http://projects.worldbank.org/search?lang=en&searchTerm=&countrycode_exact=UA.
19. Project Summary Documents [Електронний ресурс] : дані офіційної сторінки ЄБРР. — Режим доступу : <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/ukrainian-corporate-support-facility.html>
20. Євросоюз підтримує польський бізнес [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://inpl.com.ua/UA/?pg=esforbis>
21. Central European Academy Studies and Certification (CEASC) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ceasc.ua/news/65422-strukturni-fondi-es-ryativne-kolo-dlya-ukrayinskogo-biznesu.html>
22. Банахевич Юрій. Польща в ЄС: 10 років руху вперед. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1656546-polshcha_v_e_s_10_rokiv
23. Молдован О. Інтеграція до ЄС: досвід Польщі та виклики для України / Олексій Молдован // Дзеркало тижня від 27 вересні 2013 р. – [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://dt.ua/macrolevel/integraciya-do-yes-dosvid-polschi-ta-vikliki-dlya-ukrayini>
24. Протягом 2007-2015 років Польща отримала з ЄС 67 мільярдів євро. 5 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/292904>
25. Звіт про результати дослідження державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні. Колектив авторів. Х. Хьольцлер, Е. Лібанова, Т. Єфименко та ін. – березень 2015 р. – 211 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.eupublicprocurement.org.ua>.
26. Допомога ЄС Україні Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua>

References

1. Blyznyuk O. P., Lachkova L. I., Ospishhev V. I. (2006), *Finansy* [Finances], Znannya, Kyiv, Ukraine.
2. Oparin V. M. (2002), *Finansy* [Finances], KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Kolodizyev O. M. (2009), *Metodologichni zasady finansovogo zabezpechennya upravlinnya innovacijnym rozvytkom ekonomiky* [Methodological principles of financial provision of innovative economic development], INZhEK, Kharkiv, Ukraine.
4. Os`mirko I. V. (2012) "System of financial support of innovative development: concept, structure and principles of functioning", *Biznes Inform*, vol. 7, pp. 47–49.
5. Moskal` O.I. (2001), "Financial support for the development of agro-industrial production in the region", Thesis abstract for Cand. Sc. , Kyiv, Ukraine.
6. Sokyrs`ka I. G. (2003) "Diagnosis of financial support of the enterprise activity", *Finansy Ukrayiny*, vol.1, pp. 89–93.
7. Analitychna dopovid` do Shhorichnogo Poslannya Prezydenta Ukrayiny` do Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (2016), "About the internal and external situation of Ukraine in 2016", NISD, Kyiv, Ukraine .
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "The State Budget for 2017", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
9. Ustawa budżetowa na rok 2017 z dnia 16 grudnia 2016 roku - podpisana przez Prezydenta RP 13 stycznia 2017 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 108). Retrieved February 4, 2017 from: <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzet-panstwa/ustawy-budzetowe/2017/ustawa>
10. The State Statistics Service of Ukraine. Capital investments, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/ruk/publicat/kat_u/publ6_u.htm
11. Inwestycje ruszają z kopyta. GUS podał najlepsze dane w historii. Retrieved March 22, 2017 from: <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/arttykul/inwestycje-przemysl-gospodarka-gus,23,0,2285079.html>
12. Dane gospodarcze i finansowe dla Polski. Retrieved June 12, 2017 from: <http://stat.gov.pl/banki-i-bazy-danych/sdds/dane-gospodarcze-i-finansowe-dla-polski/>
13. The State Statistics Service of Ukraine (2015), "Activity of economic entities. Statystychnyj zbirnyk" [Research and innovation activity in Ukraine 2015. Statistical yearbook], Kyiv, Ukraine.
14. Polska bankowość w liczbach - I kw. 2017 r. Retrieved April 14, 2017 from: <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Polska-bankowosc-w-liczbach-I-kw-2017-r-7525835.html>

15. The official site of Ukrainian's Business Association in Poland, available at: <http://ukrbizpol.org/investuvannya-v-polshhu/finansuvannya>
16. The main indicators of Ukraine's banks. National Bank of Ukraine. Retrieved May 15, 2017 from: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807
17. The official site of Ministry of Finance of Ukraine (2017), "Information note about cooperation between Ukraine and the International Bank of Reconstruction and Development", available at: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=388308&cat_id=353161
18. The official site of The World bank (2017), "Projects and operations", available at: http://projects.worldbank.org/search?lang=en&searchTerm=&countrycode_exact=UA.
19. The official site of European Bank of Reconstruction and Development (2017), "Project Summary Documents", available at: <http://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/ukrainian-corporate-support-facility.html>
20. "The European Union supports Polish business", available at: <http://inpl.com.ua/UA/?pg=esforbis>
21. Central European Academy Studies and Certification (CEASC) (2016), available at: <http://ceasc.ua/news/65422-strukturni-fondi-es--ryativne-kolo-dlya-ukrayinskogo-biznesu.html>
22. Banachievich Yuriy (2016), "Poland in the EU: 10 years ahead", available at: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1656546-polshcha_v_e_s_10_rokiv
23. Moldovan O. (2013), "EU Integration : Polish Experience and Challenges for Ukraine", *Dzerkalo tyzhnya*, [Online], available at: <https://dt.ua/macrolevel/integraciya-do-yes-dosvid-polschi-ta-vikliki-dlya-ukrayini> (Accessed 27 sept 2013).
24. During 2007-2015, Poland received from the EU 67 billion euros, available at: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/292904>
25. Holtsler H., Libanova E. and Efimenko T. (2015), "Survey Report of state support for business entities in Ukraine", available at: <http://www.eupublicprocurement.org.ua>.
26. The official site of Mission of Ukraine to the European Union and the European Atomic Energy, "EU assistance to Ukraine", available at: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua>

Стаття надіслана лише до збірника наукових праць "Фінансово – кредитна діяльність: проблеми теорії та практики "